

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّاهِرِينَ

سیاست جهانی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره

مطالعه تطبیقی در حقوق بین‌الملل
و
حقوق کشورهای مصر، عربستان و چین

تألیف:
مجتبی جاویدی

فهرست مطالب

سخن ناشر.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
بخش اول: مفاهیم، قوانین و طرح های مرتبط.....	۲۱
فصل ۱. مفاهیم.....	۲۳
۱. سیاست جنایی.....	۲۳
۱-۱. مفهوم «سیاست جنایی».....	۲۴
۱-۱-۱. مفهوم مضیق.....	۲۴
۱-۱-۲. مفهوم موسع.....	۲۵
۱-۲. ساختار «سیاست جنایی».....	۲۶
۱-۲-۱. عناصر نامتغیر.....	۲۶
۱-۲-۲. روابط اساسی.....	۲۷
۲. رسانه.....	۳۰
۳. تلویزیون.....	۳۳
۴. ماهواره.....	۴۱
۴-۱. چیستی ماهواره.....	۴۱
۴-۲. تاریخچه ی پرواز ماهواره ها.....	۴۳

۶ □ سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره

- ۴-۳. تقسیم‌بندی انواع ماهواره‌ها ۴۵
- ۴-۴. ترکیبات اصلی گیرنده‌ی ماهواره‌ای خانگی ۴۷
- ۴-۴-۱. آنتن بشقابی (DISH) ۴۷
- ۴-۴-۲. ال.ان. بی (LMB-LOW NOISE BLOCK) ۴۸
- ۴-۴-۳. گیرنده (RECEIVER) ۴۸
- پی‌نوشت‌ها ۵۰
- فصل ۲. قوانین و طرح‌های مرتبط ۵۳**
۱. قوانین الزام آور ۵۳
- ۱-۱. قانون اساسی ۵۳
- ۱-۲. قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره ۵۶
- ۱-۳. بند «ط» ماده ۱۰۴ قانون برنامه چهارم توسعه ۵۹
۲. طرح‌های پیشنهادی ۶۰
- ۲-۱. طرح پیشنهادی مجلس ششم ۶۰
- ۲-۱-۱. تصریح بر عدم شمول ارتباطات رایانه‌ای ۶۴
- ۲-۱-۲. تصریح بر نحوه‌ی عمل وزارت کشور برای جمع‌آوری تجهیزات فاقد مجوز در ماده‌ی ۲ و ۳ ۶۴
- ۲-۱-۳. حذف نام نیروی مقاومت بسیج به‌عنوان یکی از دو دستگاه اجرایی ۶۵
- ۲-۱-۴. موظف کردن سازمان صدا و سیما و وزارت ارشاد به ضبط و پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۶۵
- ۲-۱-۵. موظف کردن وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به ارائه‌ی مجوز قانونی به اشخاص حقیقی ۶۶
- ۲-۱-۶. حذف قید محل مصرف جریمه‌های دریافتی از بند «ب» ماده ۹ ۶۷
- ۲-۱-۷. سایر موارد ۶۷
- ۲-۲. طرح پیشنهادی مجلس هفتم ۶۸
- ۲-۲-۱. مقدمه ۷۰
- ۲-۲-۲. ماده ۳ ۷۱
- ۲-۲-۳. ماده ۴ ۷۳
- ۲-۲-۴. ماده ۵ ۷۴

فهرست مطالب □ ۷

۷۶.....	۲-۲-۵. تبصره «۱» ماده‌ی ۵
۷۷.....	۲-۲-۶. «تبصره‌ی «۲»» ماده‌ی ۵
۷۸.....	۲-۲-۷. ماده‌ی ۶
۸۰.....	۲-۲-۸. ماده ۷
۸۰.....	۲-۲-۹. ماده ۸
۸۱.....	۲-۲-۱۰. ماده ۹
۸۲.....	پی‌نوشت‌ها
۸۳.....	بخش دوم: بررسی جرم استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره
۸۵.....	فصل ۳. عناصر تشکیل دهنده جرم
۸۶.....	۱. عنصر قانونی
۸۹.....	۲. عنصر مادی
۸۹.....	۲-۱. مفهوم عنصر مادی
۹۱.....	۲-۲. شروع به جرم
۹۲.....	۳. عنصر روانی
۹۴.....	پی‌نوشت‌ها
۹۷.....	فصل ۴. ویژگی‌های جرم
۹۷.....	۱. جرم آنی یا مستمر
۹۹.....	۲. جرم مشهود یا غیر مشهود
۱۰۲.....	۳. جرم سیاسی یا عمومی
۱۰۵.....	۴. جرم مطلق یا مقید
۱۰۶.....	۵. جرم ساده یا مرکب یا به عادت
۱۰۷.....	پی‌نوشت‌ها
۱۰۹.....	فصل ۵. بررسی جرم‌انگاری استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره
۱۰۹.....	۱. تأثیرپذیری مخاطب از رسانه
۱۰۹.....	۱-۱. تعریف مخاطب
۱۱۰.....	۱-۲. عمده نظریات موجود در تأثیرپذیری مخاطب از رسانه
۱۱۱.....	۱-۲-۱. نظریه‌ی گلوله‌های جادویی

- ۱۱۱..... ۱-۲-۲. نظریه‌ی استفاده و رضامندی
- ۱۱۱..... ۱-۲-۳. نظریه انتقادی
- ۱۱۲..... ۱-۲-۴. نظریه‌ی ماریج سکوت
- ۱۱۲..... ۱-۲-۵. نظریه‌ی کشت
- ۱۱۲..... ۱-۲-۶. نظریه‌ی امپریالیسم فرهنگی
- ۱۱۳..... ۱-۲-۷. نظریه‌ی توطئه
- ۱۱۳..... ۱-۲-۸. نظریه قوانین
- ۱۱۳..... ۱-۳. نتیجه
- ۱۱۵..... ۲. دلایل موافقان جرم‌انگاری
- ۱۱۵..... ۲-۱. کارکرد ارتباطاتی و علمی
- ۱۲۰..... ۲-۲. کارکرد فرهنگی
- ۱۳۶..... ۲-۳. کارکرد نظامی
- ۱۳۹..... ۲-۳-۱. نقش رسانه‌های جمعی در جنگ علیه عراق
- ۱۴۲..... ۲-۳-۲. نقش رسانه‌های جمعی به خصوص ماهواره‌ها در جنگ اسرائیل علیه فلسطین
- ۱۴۵..... ۲-۴. کارکرد امنیتی
- ۱۵۹..... ۲-۵. کارکرد اقتصادی و تجاری
- ۱۶۲..... ۳. دلایل مخالفان جرم‌انگاری (طرفداران آزادی مطلق)
- ۱۶۲..... ۳-۱. فرهنگ پایدار اسلامی ایرانیان توان مقاومت فرهنگی در مقابل امواج ماهواره را دارد.
- ۱۶۳..... ۳-۲. ممنوعیت مطلق سبب محروم کردن افرادی می‌شود که قصد استفاده‌ی صحیح و علمی دارند.
- ۱۶۵..... ۳-۳. امکان استفاده‌ی منحرفان از وسایل دیگری جهت مقاصد خود
- ۱۶۵..... ۳-۴. حق آگاهی مردم از اخبار و اطلاعات
- ۱۶۶..... ۳-۵. لزوم عدم تکرار اشتباه منع ویدئو در مورد ماهواره
- ۱۶۷..... ۳-۶. هتک حرمت قانون در اثر عدم امکان اجرای قانون ممنوعیت
- ۱۶۹..... ۳-۷. عدم ورود در زندگی خصوصی افراد
- ۱۷۰..... ۳-۸. جبر تکنولوژیکی (فناوری)

فهرست مطالب □ ۹

۳-۹. رویکرد جوانان به مسأله‌ی ماهواره امر نگران‌کننده‌ای نیست چرا که از مرحله‌ی تقلید به مرحله‌ی تولید نمی‌رسد.....	۱۷۱
۴. نتیجه‌گیری.....	۱۷۲
پی‌نوشت‌ها.....	۱۷۳
بخش سوم: بررسی پاسخ‌ها در قبال پدیده‌ی استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره.....	۱۷۷
فصل ۶. پاسخ‌های دولتی.....	۱۷۹
۱. پاسخ‌های کیفری (جرم‌انگاری).....	۱۷۹
۱-۱. مبانی پاسخ کیفری.....	۱۸۰
۱-۱-۱. ادله مشروعیت نظارت.....	۱۸۲
۱-۱-۲. نتیجه.....	۱۸۵
۱-۲. اجرای پاسخ کیفری.....	۱۸۶
۱-۳. نقد پاسخ کیفری.....	۱۸۸
۲. پاسخ‌های غیر کیفری.....	۱۹۴
۲-۱. تقویت تقوا و پایه‌های ایمان در آحاد مردم.....	۱۹۴
۲-۲. بازپخش مدیریت‌شده برنامه‌های ماهواره‌ای.....	۱۹۹
۲-۳. ارتقای سواد رسانه‌ای.....	۲۰۲
۲-۳-۱. تعریف سواد رسانه‌ای.....	۲۰۳
۲-۳-۲. حیطه‌ی موضوعی.....	۲۰۴
۲-۳-۳. اصول و مفاهیم.....	۲۰۷
۲-۳-۴. ضرورت‌های آموزش سواد رسانه‌ای.....	۲۱۰
۲-۳-۵. موانع سواد رسانه‌ای در ایران.....	۲۱۱
۲-۳-۶. راه‌کارهای سواد رسانه‌ای در ایران.....	۲۱۲
۲-۴. افزایش و ارتقای کمی و کیفی برنامه‌های رادیو - تلویزیونی.....	۲۱۳
۲-۵. استفاده از پارازیت.....	۲۱۷
۲-۵-۱. تعریف پارازیت.....	۲۱۷
۲-۵-۲. انواع پارازیت‌های ماهواره‌ای.....	۲۱۷
۲-۵-۳. ارسال پارازیت از دیدگاه حقوقی.....	۲۲۱

۲۲۳	۲-۶. توسعه و گسترش فضاهاى ورزشى، تفریحى و فرهنگى
۲۲۴	پی‌نوشت‌ها
۲۲۷	فصل ۷. پاسخ‌های نهادهای اجتماعی
۲۲۷	۱. کارکرد مساجد
۲۳۰	۲. کارکرد هیئت‌ها و مجالس مذهبی
۲۳۲	۳. کارکرد خانواده
۲۳۲	۴. کارکرد نظام آموزش و پرورش
۲۳۳	۵. کارکرد احزاب و دستجات سیاسى
۲۳۳	۶. نقد پاسخ‌های اجتماعی
۲۳۵	پی‌نوشت‌ها
۲۳۷	فصل ۸. پاسخ فقه در مقابل پدیده استفاده از ماهواره
۲۳۷	۱. استفتائات آیت الله العظمی خامنه‌ای در خصوص استفاده از ماهواره
۲۳۹	۲. چالش‌های روبروی فقه
۲۵۰	پی‌نوشت‌ها
۲۵۱	بخش چهارم: سیاست جنایی در مقابل استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره (مطالعه تطبیقی)
۲۵۳	فصل ۹. استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره از دیدگاه حقوق تطبیقی
۲۵۳	۱. عربستان
۲۵۴	۱-۱. وضعیت رسانه‌ها در کشور عربستان
۲۵۴	۱-۱-۱. رسانه‌ها در قانون اساسی عربستان
۲۵۵	۱-۱-۲. تاریخچه‌ی استفاده از رسانه‌های تصویری در عربستان
۲۵۸	۱-۱-۳. وضعیت کنونی رسانه‌های گروهی در عربستان
۲۶۴	۱-۲. واکنش عربستان نسبت به تجهیزات دریافت از ماهواره
۲۶۴	۱-۲-۱. واکنش‌های کیفی
۲۶۵	۱-۲-۲. واکنش‌های غیر کیفی
۲۶۸	۲. مصر
۲۶۹	۲-۱. وضعیت رسانه‌ها در کشور مصر
۲۶۹	۲-۱-۱. رسانه‌ها در قانون اساسی مصر

فهرست مطالب □ ۱۱

۲۷۰	۲-۱-۲. تاریخچه‌ی استفاده از رسانه‌ها در مصر
۲۷۲	۲-۱-۳. وضعیت کنونی رسانه‌ها در مصر
۲۷۵	۲-۲. واکنش مصر در مقابل تجهیزات دریافت از ماهواره
۲۷۵	۲-۲-۱. واکنش‌های دولتی
۲۷۷	۲-۲-۲. واکنش‌های اجتماعی
۲۷۸	۳. چین
۲۷۹	۳-۱. وضعیت رسانه‌ها در کشور چین
۲۷۹	۳-۱-۱. رسانه‌ها در قانون اساسی چین
۲۷۹	۳-۱-۲. تاریخچه‌ی استفاده از رسانه در چین
۲۸۲	۳-۱-۳. وضعیت کنونی ماهواره در چین
۲۸۶	۳-۲. واکنش چین نسبت به تجهیزات دریافت از ماهواره
۲۸۶	۳-۲-۱. واکنش کیفری
۲۸۹	۳-۲-۲. واکنش غیر کیفری
۲۹۲	۴. استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره از دیدگاه حقوق بین‌الملل
۲۹۲	۴-۱. اصول حقوق بین‌الملل
۲۹۲	۴-۱-۱. اصل حاکمیت دولت بر قلمرو خود
۲۹۴	۴-۱-۲. اصل آزادی اطلاعات
۲۹۸	۴-۱-۳. اصل مسئولیت دولت‌ها
۲۹۹	۴-۱-۴. اصل منع سوءاستفاده از حق
۲۹۹	۴-۱-۵. نقد اصول چهارگانه و بررسی راه حل‌ها
۳۰۷	۴-۲. قواعد و مقررات بین‌المللی حاکم بر پخش مستقیم ماهواره‌ای
۳۰۷	۴-۲-۱. عهدنامه‌ها
۳۰۹	۴-۲-۲. عرف
۳۰۹	۴-۲-۳. قطع‌نامه‌های مجمع عمومی
۳۱۲	۴-۲-۴. قاعده‌ی استتایل
۳۱۴	پی‌نوشت‌ها

فصل ۱۰. انواع سیاست‌های جنایی در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره.... ۳۱۹

۱. جواز استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره و فراهم کردن تسهیلاتی برای دریافت برنامه‌های ماهواره‌ای توسط مردم ۳۲۰
 ۲. جواز استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره و انجام اقدام‌های رقابتی و تعیین مالیات برای نصب آنتن‌های ماهواره‌ای ۳۲۱
 ۳. جواز استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره و همزمان جستجو و اعمال طرح‌های رقابتی ۳۲۱
 ۴. وضع ممنوعیت‌های قانونی در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره و همزمان جستجو و اعمال طرح‌های رقابتی ۳۲۵
 ۵. وضع ممنوعیت‌های قانونی در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره با پشتوانه‌ی امکانات غنی نرم‌افزاری و سخت‌افزاری ۳۲۵
 ۶. عدم اتخاذ تصمیم رسمی و قانونی در مورد آنتن‌های ماهواره‌ای و عدم انجام اقدام‌های رقابتی در این خصوص ۳۲۷
 - پی‌نوشت‌ها ۳۲۸
 - نتیجه‌گیری و پیشنهادات ۳۲۹
 - ضمایم ۳۳۵
- ضمیمه شماره (۱): قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره (مصوب ۱۳۷۳/۱۱/۲۳) ۳۳۵
- ضمیمه شماره (۲): آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت بکارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره ۳۳۸
- ضمیمه شماره (۳): الحاق تبصره به ماده (۹) آیین‌نامه اجرایی قانون ممنوعیت به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره ۳۴۲
- ضمیمه شماره (۴): طرح ضوابط به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره (طرح مجلس ششم) ۳۴۳
- ضمیمه شماره (۵): نظر شورای نگهبان درباره مصوبه «طرح ضوابط به کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره» (طرح مجلس ششم) ۳۴۵
- ضمیمه شماره (۶): طرح استفاده مدیریت شده از ماهواره‌های پخش مستقیم (طرح مجلس هفتم) ۳۴۵

فهرست مطالب □ ۱۳

۳۴۹.....	فهرست منابع.....
۳۴۹.....	الف) منابع فارسی و عربی.....
۳۶۲.....	ب) منابع انگلیسی.....
۳۶۵.....	ج) روزنامه‌ها و مجلات.....
۳۶۵.....	د) سایت‌ها.....
۳۶۷.....	نمایه.....

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
(قرآن کریم. سوره مبارکه النمل. آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می توان مقوله ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می سازد.

از سوی دیگر «سیاست ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست ها در گرو انجام پژوهش های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان های فکری و اجرایی به حساب می آیند و نمی توان آینده درخشانی را بدون توانایی های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت **مکتب علمی امام صادق علیه السلام** را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

ظهور پدیده‌ی ماهواره در سپهر رسانه‌ای جهان، موجد واکنش‌های مثبت و منفی گوناگون از دیدگاه‌های متفاوتی شده است. اندیشمندان علوم ارتباطی، جامعه‌شناسان، روان‌شناسان، فن‌شناسان، فیلسوفان، حقوق‌دانان، دین‌شناسان، دانشمندان و سایر گروه‌های متفکر در خصوص این پدیده و آثار و پیامدهای مثبت و منفی آن در جامعه‌ی بشری سخن گفته‌اند. در کشور ما نیز، آن‌گاه که پدیده‌ی ماهواره با حدی تأخیر ورودی جدی یافت و تأثیرات بالقوه‌ی آن تا حدودی آشکار شد، واکنش‌های تند و کند بر علیه آن آغاز گردید. واکنش‌ها تا آن‌جا ادامه یافت که سیاست‌گذاران و تصمیم‌سازان منتخب مردم در مجلس شورای اسلامی ناگزیر از بررسی این موضوع شدند و در سال ۱۳۷۳، قانونی در مجلس به تصویب رسید که استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره را ممنوع کرد. پس از گذشت چند سال و علی‌رغم این منع قانونی، بسیاری از مردم از این تجهیزات استفاده می‌کنند، به‌طوری‌که عملاً این قانون متروک شده است. این وضعیت در شرایطی است که اکثر کشورهای آسیایی برای تصمیم‌گیری در مورد نحوه‌ی برخورد با ماهواره، «رقابت» را به‌عنوان جایگزین محکم در نظر گرفته‌اند. سؤال این است که سیاست‌جنایی ما در قبال این پدیده چه بوده است؟ واقعیت این است که ایران در قبال این پدیده صرفاً به سیاست کیفری دست زده است و از نقش

سایر نهادهای دولتی و کارکرد نهادهای جامعوی غفلت کرده است. این در حالی است که اکثر کشورهای جهان از سال‌ها پیش دست به کار شده‌اند و با یک سیاست معقولانه‌ی جنایی و با به‌کارگیری نهادهای دولتی و جامعوی مربوطه دست به رقابت با شبکه‌های ماهواره‌ای زده‌اند و این پدیده را از یک «تهدید» به یک «فرصت» تبدیل کرده‌اند. حال می‌خواهیم به بررسی وضعیت موجود و سیاست جنایی مطلوب در ایران بپردازیم.

باید به دنبال حل این مسأله بود که سیاست جنایی صحیح در شرایط کنونی در قبال این پدیده چیست؟ با توجه به عدم پرداخت لازم به این موضوع در سطح پژوهش‌های صورت گرفته، تدوین یک کتاب در این زمینه لازم به نظر می‌رسید. در این کتاب با بررسی قوانین و طرح‌های مربوطه، عناصر و ویژگی‌های جرم استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره را خواهیم شناخت و سیاست جنایی مطلوب را پیگیری کرده و به بررسی این موضوع از دیدگاه حقوق تطبیقی می‌پردازیم.

اهدافی که نگارنده در این کتاب به دنبال آن بوده است عبارتست از:

۱. ارائه‌ی یک مدل سیاست جنایی مشارکتی درباره‌ی واکنش در قبال پدیده‌ی استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره.
۲. نقد و بررسی قانون مصوب سال ۱۳۷۳ درباره جرم‌انگاری این پدیده و نقد و بررسی طرح مجلس ششم و هفتم در این زمینه.
۳. بیان مبانی جرم‌انگاری استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره در حقوق ایران.
۴. بررسی دلایل موافقان و مخالفان استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره.
۵. بررسی نحوه‌ی واکنش در مقابل این پدیده از دیدگاه حقوق بین‌الملل و همچنین بررسی عملکرد کشورهای مصر، عربستان و چین در این خصوص.

۶. ارائه‌ی پیشنهاداتی در خصوص نحوه واکنش معقولانه و صحیح در قبال پدیده‌ی استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره.

در راستای دستیابی به اهداف فوق، مطالب خود را به شرح ذیل ساماندهی می‌نمائیم. از آنجا که برای بررسی سیاست جنایی پیش از هر چیز، یک حقوقدان بایستی به قوانین موضوعه بنگرد، از این رو در بخش نخست این کتاب به بررسی مفاهیم و قوانین مرتبط در خصوص استفاده از ماهواره خواهیم پرداخت. در این بخش علاوه بر قوانین الزام‌آور، طرح‌های پیشنهادی مجلس شورای اسلامی را نیز که بیانگر سیاست‌های مطلوب قانونگذار در برهه‌هایی از زمان می‌باشد، مورد مذاقه قرار خواهیم داد.

سیاست جنایی در حقیقت بررسی یک ناهنجاری و پاسخ‌های دولتی و اجتماعی در مقابل این ناهنجاری است. از این رو در بخش دوم، جرم استفاده از تجهیزات ماهواره را بررسی خواهیم نمود. بررسی و نقد نظرات موافق و مخالف جرم‌انگاری استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره نیز قسمتی از این بخش را به خود اختصاص خواهد داد.

در بخش سوم نیز در خصوص پاسخ‌های دولتی و جامعه‌ی در قبال آن به بحث و بررسی خواهیم نشست. در این بخش همچنین به بررسی پاسخ فقه در مقابل این پدیده و تأثیرات آن خواهیم پرداخت.

بخش چهارم این کتاب را نیز به مطالعه تطبیقی این موضوع در کشورهای عربستان، مصر، چین و همچنین مطالعه آن در حقوق بین‌الملل اختصاص داده‌ایم. علت انتخاب کشورهای مصر و عربستان، بررسی سیاست کشورهای اسلامی در این خصوص است و با مطالعه‌ی سیاست کشور چین در پی شناسایی نحوه‌ی واکنش نظام کمونیستی در این خصوص می‌باشیم. البته در این فصل از بررسی اجمالی عملکرد دیگر کشورها از جمله کشورهای اروپایی نیز غافل نبوده‌ایم.

در پایان نیز نتیجه مباحث و پیشنهادات خود را ارائه خواهیم نمود.

۲۰ □ سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران در استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره

در اینجا لازم است که از راهنمایی‌های ارزشمند اساتید بزرگوار جناب آقای دکتر محمدعلی مهدوی ثابت، جناب آقای دکتر محسن اسماعیلی و جناب آقای دکتر ناصر باهنر و زحمات و مشاوره‌های دوست صمیمی خود جناب آقای حجت مبین و تلاش‌های برادر بزرگوارم جناب آقای محسن جاویدی در به ثمر نشستن این کتاب تشکر و قدردانی نمایم. امید است که این کتاب بتواند زمینه‌ای مناسب برای رسیدن نظام اسلامی به سیاست جنایی مطلوب در قبال پدیده استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره را فراهم کند.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

مجتبی جاویدی

mojtabajavidi@gmail.com

بیست و دوم بهمن ماه سال ۱۳۹۱ هجری شمسی
(سی و چهارمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی ایران)

بخش اول:

مفاهیم، قوانین و طرح‌های مرتبط

مفاهیم

در این فصل سعی داریم به بررسی مفاهیم مطرح شده در این کتاب بپردازیم. با توجه به این که موضوع این کتاب «سیاست جنایی» است، لذا ضروری است تا پیش از هر چیز مفهوم سیاست جنایی و انواع آن را بررسی نماییم. در ادامه و در قسمت دوم مفهوم «رسانه» مورد مطالعه قرار می‌گیرد. در قسمت سوم نیز با توجه به ارتباط تنگاتنگ تلویزیون و ماهواره به بررسی مفهوم «تلویزیون» پرداخته و در قسمت چهارم، مفهوم «ماهواره» را مورد مذاقه قرار خواهیم داد.

۱. سیاست جنایی

برای یک سیکل جنایی سه مرحله را می‌توان تصور نمود:

الف) وضع هنجار و قانون

ب) نقض هنجارها و مقررات که شامل انحرافات و جرائم می‌شود.

ج) واکنش جامعه در مقابل نقض هنجارها و مقررات.

تعامل مورد "ب" (انحرافات و جرائم) و مورد "ج" (واکنش جامعه)،

سیاست جنایی را شکل می‌دهد.

۱-۱. مفهوم «سیاست جنایی»

پیدایش اصطلاح «سیاست جنایی» توسط فویرباخ، حقوقدان آلمانی، در پایان قرن هجدهم میلادی، به همین «حکمت‌گرایی» در برخورد با جرم مربوط بوده و زاینده‌ی آن است.^۱

سیاست جنایی در اواخر قرن هجدهم میلادی، توسط فویرباخ، استاد آلمانی حقوق کیفری بدین‌گونه تعریف شد: «مجموعه‌ی روش‌های سرکوب‌کننده که دولت به وسیله‌ی آن در مقابل جرم واکنش نشان می‌دهد.» در اواخر قرن بیستم میلادی، مادام دلماس مارتی، استاد فرانسوی حقوق جزا، سیاست جنایی را چنین تعریف کرد: «مجموعه‌ی روش‌هایی که به وسیله‌ی آن بدنه‌ی اجتماعی (هیئت اجتماع) پاسخ‌های خود را به پدیده‌ی مجرمانه سازمان‌دهی می‌کند.»^۲

دو تعریف فوق‌نشان‌گر دو تعریف مضیق و موسّع از سیاست جنایی است:

۱-۱-۱. مفهوم مضیق

سیره‌ی دیرینه‌ی «جرم‌انگاری» (incrimination) و برخورد کیفری توسط دولت با مجرمان، برجسته‌ترین شکل برخورد با جرم و مجرم بوده و هست. به همین علت، نخستین کاربردهای «سیاست جنایی» در معنایی معادل «حقوق کیفری» یا «سیستم کیفری» که مبتنی بر «جرم - مجازات» و «قانون - قضا» می‌باشد، بوده است، البته با لحاظ کردن عقلانیت در آن.^۳ تعریف فویرباخ و سایر تعاریفی که سیاست جنایی را مجموعه‌ی روش‌های سرکوب‌کننده‌ای که دولت به وسیله‌ی آن در مقابل جرم واکنش نشان می‌دهد، می‌داند، نشان‌دهنده‌ی این بینش مضیق در تعریف سیاست جنایی است.

۲-۱-۱. مفهوم موسع

در تعریف موسع «سیاست جنایی» واژگانی دیده می‌شود که عمدتاً متفاوت با آنچه که در تعاریف مضیق به کار رفته است می‌باشد. مارک آنسل سیاست جنایی را «واکنش سازمان‌یافته و سنجیده‌شده‌ی جامعه در مقابل اعمال مجرمانه یا ضد اجتماعی» می‌بیند. در این میان، تعریف موجز پیشنهادی استاد برجسته‌ی فرانسوی، مادام میری دلماس - مارتی، را می‌توان جامع‌ترین و مانع‌ترین تعریف موسع سیاست جنایی دانست: «مجموعه روش‌هایی که به وسیله‌ی آن بدنه‌ی اجتماعی (هئیت اجتماع) پاسخ‌های خود را به پدیده‌ی مجرمانه سازمان‌دهی می‌کند.» با مقایسه‌ی این تعریف با تعریف فویرباخ به خوبی می‌توان بسط و گسترش قلمرو سیاست جنایی را مشاهده کرد. مادام دلماس مارتی خود، ابعاد مختلف این امتداد و توسع را بیان نموده است: «از روش‌های فقط سرکوبگر به تمامی «روش‌ها»، خصوصاً روش‌های مبتنی بر جبران خسارت یا میانجیگری؛ از «دولت» به کل «بدنه‌ی اجتماعی» به تمامی؛ به شرط این‌که بدنه‌ی اجتماعی پاسخ‌های خود را «سازمان‌دهی» کرده باشد. با این شرط، پاسخ‌های کاملاً موردی و منقطع که توسط جامعه پذیرفته نشده است از تعریف خارج شده، پاره‌ای از عمل‌کردهای جامعه‌ی مدنی از قبیل فعالیت‌های تشکیلات میلیشاهای خصوصی یا شبکه‌های میانجیگری در آن داخل می‌گردد؛ از «واکنش» به «پاسخ‌دهی»، تا این‌که در کنار پاسخ عکس‌العملی (مؤخر از پدیده‌ی مجرمانه)، پاسخ پیشگیرانه (مقدم بر پدیده‌ی مجرمانه) نیز در بر گرفته شود؛ و بالاخره از «جرم» به «پدیده‌ی مجرمانه» در معنایی عام و فراگیرنده‌ی هرگونه رفتار متضمن تخلف از هنجارها، جرم باشد یا انحراف.»^۴

۱-۲. ساختار «سیاست جنایی»

حال به طور مختصر به تحلیل و بررسی ساختاری سیاست جنایی می‌پردازیم. در ابتدا به عناصر نامتغیر در سیاست جنایی می‌پردازیم و سپس به بررسی روابط اساسی بین آنها خواهیم پرداخت.

۱-۲-۱. عناصر نامتغیر

عناصر نامتغیر خود به دو دسته تقسیم می‌شود:

الف. رفتارهای انحراف از هنجارها

در هر جامعه‌ای رفتارهای متضمن انحراف از هنجارها (نرم‌ها) پدید می‌آید. این رفتارهای متضمن انحراف از هنجارها به دو دسته تقسیم می‌شود:

۱) **مجموعه‌ی نرماتیویته** که جرم به آن مربوط می‌شود. واژه جرم (Infraction) در این جا در معنای - نه به طور خاص جزایی - تخطی از نرماتیویته، نقص یک «باید بودن» به کار رفته است.

۲) **مجموعه‌ی نرمالیتیه**، که انحراف (deviance) به آن مربوط می‌شود، با این توضیح که در این جا واژه‌ی انحراف از واژه‌ی جرم جدا شده، معنای لغوی خود را بازیافته تا حالت عدم انطباق کسی که از حد وسط رفتاری منحرف می‌شود را بیان کند.

بدین ترتیب، ما انحراف از نرمالیتیه از جانب بیمار روانی یا شخص خارجی را که رفتارش تهدیدی برای نظم عمومی به حساب می‌آید «انحراف» می‌نامیم، در حالی که انحراف از نرماتیویته - فعل یک عمل ممنوع یا ترک عملی واجب - جرم نامیده می‌شود، چه در قلمرو حقوق کیفری قرار بگیرد و چه قرار نگیرد.^۹

ب. پاسخ‌های جامعه

این پاسخ‌ها می‌توانند در دو گروه طبقه‌بندی شوند؛ براساس این که آنها برخاسته از دولت (مراجع قضایی، اداری، مراجع اداری مستقل، پلیس، مراجع طبی، اجتماعی) باشند یا از جامعه‌ی مدنی (قواعد صنفی، مجمع‌ها،

سندیکاها، مراکز آموزشی، مذهبی یا خانوادگی). گاهی گونه‌ای تعامل و اثرگذاری متقابل در جواب‌ها مشاهده می‌شود، بدین ترتیب، گاهی دولت به‌طور غیرمستقیم جواب‌های جامعه‌ی مدنی را کنترل می‌کند، مانند کنترل انجمن‌ها و مجامع از طریق شناسایی منفعت عمومی آن‌ها، عکس این مطلب را نیز می‌توان اذعان کرد مانند باز بودن نهادهای دولتی، مانند نهادهای جزایی، که به‌طور نسبی بسته هستند، به روی جامعه‌ی مدنی در جهت تقویت همبستگی اجتماعی. (مشارکت انجمن‌های غیردولتی در کنترل قضایی مجرم یا در انجام خدمات عام‌المنفعه توسط مجرم به منظور پیشگیری از محبوس ساختن وی).^۶

پس عناصر نامتغیر عبارت بودند از: جرم، انحراف، پاسخ دولتی و پاسخ اجتماعی.

۲-۲-۱. روابط اساسی

برای این عناصر نامتغیر چند نوع رابطه‌ی اساسی وجود دارد که البته این روابط اساسی خود دارای روابط فرعی نیز می‌باشند که پرداختن به روابط فرعی از مجال این کتاب خارج است و لزومی نیز به بیان آن دیده نمی‌شود. لذا صرفاً به ذکر روابط اساسی می‌پردازیم:

چهار رابطه - که به نوعی «اتم» سیاست جنایی به شمار می‌روند - بین عناصر نامتغیر چنین به وجود می‌آیند.

جرم - پاسخ دولتی Infraction - Réponse étatique(I-Re)

جرم - پاسخ اجتماعی Infraction - Réponse sociétale(I-Rs)

انحراف - پاسخ دولتی Déviance - Réponse étatique(D-Re)

انحراف - پاسخ اجتماعی Déviance - Réponse sociétale(D-Rs)

در جایی که جرم و انحراف در مفهوم واحد جرم - انحراف (ID) متداخل و مدغم هستند، به جای این چهار رابطه، دو رابطه وجود خواهد داشت؛

جرم - انحراف - پاسخ دولتی (ID-Rc)

جرم - انحراف - پاسخ اجتماعی (ID-Rs)^۷

در موضوع مورد بحث ما یعنی پدیده‌ی استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره به نظر می‌رسد که علاوه بر این‌که در قانون ممنوعیت استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره، استفاده از این تجهیزات یک جرم تلقی شده است، استفاده از آن‌ها به نوعی انحراف از نرم‌های جامعه نیز هست. پس ما با مفهوم واحد جرم - انحراف روبرو هستیم. در هر حال اگر به هر دلیل استفاده از این تجهیزات را نوعی انحراف تلقی نکنیم، با توجه به قانون ممنوعیت استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره، استفاده از این تجهیزات جرم است و مهم، علاوه بر شناخت این جرم، شناخت نحوه‌ی پاسخ و واکنش در مقابل این جرم است.

برای سیاست جنایی مدل‌هایی را نیز برشمرده‌اند که عبارتند از:

(۱) مدل دولتی اقتدارگرا: در این مدل بزه و انحراف از یکدیگر تفکیک شده، ولی دولت در هر دو دخالت می‌کند. علاوه بر این پاسخ صرفاً دولتی است و پاسخ جامعه‌ی وجود ندارد.

(۲) مدل نزدیک یا مرتبط با دولت: در این مدل جامعه‌ی مدنی به لحاظ عجز و عدم حضور دولت، خود پاسخ به جرم و انحراف را بر عهده می‌گیرد.

(۳) مدل مختلط لیبرال یا سوسیال دموکرات: در این مدل، دولت به جرم پاسخ می‌دهد و جامعه به انحراف پاسخ می‌دهد.

(۴) مدل ذهنی، تخیلی: در این مدل، دولت به انحراف پاسخ می‌دهد و جامعه به جرم پاسخ می‌دهد.

(۵) مدل اقتدارگرای فراگیر: در این مدل بزه و انحراف با یکدیگر ادغام می‌شوند و به‌عنوان نام انحراف گرفتن، مشمول پاسخ‌های غیرکیفری و غیر سرکوبگراییانه از جانب دولت می‌شود و به‌عنوان نام بزه گرفتن، مشمول

اقدامات سرکوب‌گرایانه توسط دولت قرار می‌گیرد. یعنی شاهد حضور تام و فراگیر دولت هستیم.

۶) مدل جامعه‌ی خودگرا: پاسخ‌ها صرفاً جامعوی است و مفهوم بزه در انحراف ادغام می‌شود و پاسخ‌ها یا شخصی چون انتقام است، و یا سازماندهی شده مثل اجتماعی کردن فرد.

۷) مدل صفر که خود شامل سه مدل است:

۱-۷) مدل آنارشویست (عدم پاسخ جامعوی).

۲-۷) مدل اقتدارگرا (ارزش‌ها وجود دارد، ولی کسی آنها را نقض نمی‌کند، بزه و انحراف وجود ندارد).

۳-۷) مدل آنومی (ارزش‌ها و قواعدی وجود ندارد، پس سیاست جنایی حمایتی هم وجود ندارد).

در مدل صفر، حتی حالت‌های ابتدایی سیاست جنایی هم مشاهده نمی‌شود یا پاسخ گروه وجود ندارد یا بزه وجود ندارد یا ارزش‌هایی وجود ندارد.

۸) مدل نمونه: چنین ادعا شده است که این مدل، بهترین مدل است. مدل دولتی است. شکل کیفی در آن، غالب است. حالت مشارکت جامعه‌ی مدنی در آن وجود خارجی دارد. در کنار پاسخ کیفی غالب، پاسخ‌های جایگزین یا بعضاً مکمل هم وجود دارد. در این فرمول، اصل قانونمندی و تفکیک قوا وجود دارد. دولت از سه قوه تشکیل شده است و هر کدام در پاسخ‌گویی و جرم‌انگاری نقش دارند. در مدل جامعوی دو روی جامعه یعنی جامعه‌ی مدنی و دولت مشارکت دارند ولی مدل غالب دولتی است نه جامعه‌ای.^۸

این مدل نمونه یک مدل مشارکتی از حضور دولت و جامعه مدنی است. بدین صورت که هم دولت و هم جامعه‌ی مدنی در قبال یک جرم یا انحراف پاسخ می‌دهند. به نظر می‌رسد که این مدل می‌تواند در حقوق ایران و در

موضوع استفاده از تجهیزات دریافت از ماهواره پیاده شود که تفضیل این مطلب در فصول بعدی خواهد آمد.

نکته‌ی مهم این است که اگر سیاست جنایی، سنجیده و منطقی و عقلایی باشد، در نهایت موفق به تأمین اجتماعی و نظم اجتماع می‌شود، اما اگر نسنجیده، غیرمنطقی و سطحی‌گری باشد، گذشته از آن‌که در تأمین امنیت و نظم اجتماعی توفیقی نخواهد داشت بلکه خود به عاملی خطرناک برای ایجاد ناامنی تبدیل می‌گردد. قانونگذار در هر جامعه‌ای مهم‌ترین نقش را در تأمین و حفظ نظم و امنیت از راه تقویت مقررات و قوانین شایسته و ضروری برعهده دارد. جرم انگاشتن برخی از افعال و ترک اعمال شهروندان از وظایف عمده‌ی مقنن محسوب می‌شود. پاسداری از ارزش‌ها با تمسک به ضمانت‌های کیفری و سپردن صیانت از بعضی دیگر از ارزش‌ها به سایر واکنش‌های غیر کیفری و یا حتی واگذاری آن به برخی نهادهای کنترل اجتماعی بر عهده‌ی قانونگذار می‌باشد. لذا دقت قانونگذار در این جهت کمک فراوان و مؤثری در برقراری نظم و امنیت در اجتماع و کنترل افراد در جامعه دارد.^۹

۲. رسانه

رسانه‌ها ابزارهای تکنولوژیکی برای انتشار پیام هستند. رسانه‌ها معمولاً به رسانه‌های چاپی (روزنامه، کتب، مجلات) یا الکترونیکی (رادیو، سی‌دی‌ها، فیلم، تلویزیون، اینترنت) تقسیم می‌شوند.

دو نوع رسانه وجود دارد: جمعی و غیرجمعی. این تفاوت ربط چندانی به تعداد مخاطبان ندارد، بلکه واژه‌ی «جمع» با انگیزه‌های فرستنده مرتبط است. رسانه‌ای رسانه‌ی جمعی است که قصد اصلی فرستنده‌اش، عادت دادن مخاطبان به روشی ثابت برای عرضه‌ی محتوا باشد. یعنی رسانه‌های جمعی چندان تمایل ندارند که مردم را به قرار گرفتن در معرض پیام‌هایشان ترغیب کنند، بلکه بیشتر مایلند آن‌ها را در موقعیتی قرار دهند که به‌طور

معمول در معرض پیام‌ها باشند. رسانه‌های غیرجمعی نیز از کانال‌های مشابه رسانه‌های جمعی استفاده می‌کنند. برای مثال، اگر به تماشای یکی از برنامه‌های تلویزیون مشغول باشید، در معرض رسانه‌ی جمعی قرار دارید، ولی اگر نوار ویدئویی جشن تولد خود را با همان تلویزیون تماشا کنید، در معرض رسانه‌ای غیرجمعی قرار دارید.^{۱۰}

دنيس مک کوايل استاد علم ارتباطات، برای تبیین چيستی رسانه به ابعاد اصلی تعريف‌ها و تصویرهای رسانه‌ها چنین اشاره می‌کند:

الف) رابطه‌ی رسانه‌ها با دولت و جامعه:

۱- کنترل توسط دولت

۲- سازگاری و همنوایی

۳- مرکزیت برای سیاست

ب) ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی

۱- سمت‌گیری به واقعیت

۲- جدی و اخلاقی

۳- هنر، فرهنگ سطح بالا

ج) ویژگی‌های سازمانی و تکنولوژیکی

۱- تأکید سازمانی، پیام‌محور، تولیدمحور، توزیع‌محور

۲- تکنولوژی بالا

۳- حرفه تعریف شده

د) شرایط توزیع، دریافت و استفاده

۱- وحدت محتوا

۲- وابستگی محتوا به مکان و زمان

۳- توجه و استفاده‌ی فردی

۴- وابسته به مکان و زمان به هنگام استفاده

۵- مدیریت عرضه

ه) رابطه‌ی اجتماعی فرستنده و دریافت‌کننده

۱- دریافت‌کننده فردی خصوصی

۲- درگیرشدن بالا و جذب

۳- محل منبع دور از نظر زمان، مکان و فرهنگ

۴- متقابل و دو طرفه (تعاملی)^{۱۱}

رسانه‌های گروهی در فرهنگ لغت آکسفورد به «منابع اطلاعات و اخبار نظیر روزنامه‌ها، مجلات، رادیو و تلویزیون که به گروه کثیری از مردم می‌رسد و بر آنان تأثیر می‌گذارد»^{۱۲} تعریف شده‌اند که برای تکمیل آن، باید نشریات الکترونیکی را هم امروزه به منابع اطلاعات و ارتباطات افزود. تعریف نسبتاً روشنی از وسایل ارتباط جمعی در مقررات داخلی جمهوری اسلامی ایران را می‌توان در آئین‌نامه‌ی «اجازهی تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت وسایل ارتباط جمعی خارجی و نمایندگان وابسته به آنها»^{۱۳} ملاحظه نمود. طبق این تعریف، «وسایل ارتباط جمعی (خارجی) شامل کلیه‌ی مؤسسات مطبوعاتی، خبری، خبرگزاری، آژانس‌های عکس، رادیو، تلویزیون و هرگونه مؤسسه یا سازمانی می‌شود که به کار انتشار یا انعکاس اخبار و اطلاعات اشتغال داشته و مقر اصلی آنها در خارج از کشور باشد»^{۱۴}. در ماده‌ی یک «آیین‌نامه‌ی تأسیس و نظارت بر نحوه‌ی کار و فعالیت کانون‌های آگهی و تبلیغاتی»^{۱۵}، کانون‌های آگهی و تبلیغاتی به سازمان‌هایی گفته شده است که کار آنها تنظیم، تهیه، مشاوره و اجرای برنامه‌های تبلیغاتی و روابط عمومی و انجام دادن سایر خدمات برای معرفی و فروش کالا یا خدمات مربوطه می‌باشد. در قانون «مجازات تبلیغ تبعیض نژادی»^{۱۶} از «وسایل تبلیغ عمومی» نام برده شده است و آن را عبارت از نطق در مجامع عمومی یا رادیو یا تلویزیون، انتشار اعلامیه، چاپ و نشر کتاب و روزنامه و مجله، نمایش فیلم و امثال آنها دانسته است. قانون «نحوه‌ی اجرای اصل نمودم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»^{۱۷} رسانه‌های عمومی را از جمله صدا و سیما و روزنامه‌ها بر می‌شمارد. قانون «تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء، اختلاس و کلاهبرداری»^{۱۸} که مجازات مرتکبین جرایم موضوع این قانون را

در صورت استفاده از تبلیغ عامه از طریق وسایل ارتباط جمعی تشدید کرده است، وسایل ارتباط جمعی را از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه، مجله، نطق در مجامع و انتشار آگهی چاپی و خطی دانسته است.

در هر حال، وسایل ارتباط جمعی یا رسانه‌های گروهی از گستردگی بسیاری برخوردارند؛ از تریبون‌های سخنرانی تا اینترنت و ماهواره داخل در تعریف رسانه‌های گروهی قرار می‌گیرند. رسانه‌های گروهی مطرح در دنیای امروز عبارتند از: مطبوعات، خبرگزاری‌ها، صدا و سیما، سینما و تئاتر، بنگاه‌های چاپ و نشر کتاب، تریبون‌های سخنرانی عمومی، نمایشگاه‌های مختلف هنری، اقتصادی و مذهبی و نظایر آن‌ها، ماهواره و نشریات الکترونیکی (اینترنت و تله تکست).

محققان برای رسانه‌ها کارکردهای زیادی برشمرده‌اند که مهم‌ترین آن‌ها عبارتند از: کارکرد خبری و اطلاع‌رسانی، آموزشی، راهنمایی و هدایت، آگاه‌سازی، همگن‌سازی، جداسازی، احساس تعلق اجتماعی، نظارتی، تفریحی و سرگرمی، تبلیغی، تخلیه‌ی اعتراضات و هیجانات، هویت‌سازی، معنا دهی، لذت‌بخشی و ساخت‌دهی زندگی روزمره.^{۱۹}

۳. تلویزیون

اگر بخواهیم به مسئله آنتن‌های ماهواره‌ای در کشوری مانند ایران بپردازیم، قطعاً باید در ابتدا تلویزیون آن کشور و وضعیت و جایگاه آن را در جامعه مورد بررسی قرار دهیم.

تلویزیون یک وسیله‌ی جدید ارتباطی است که مانند روزنامه، سینما و رادیو، جنبه‌ی گوناگون خبری، تفریحی، فرهنگی و آموزشی و تبلیغاتی دارد و به طرق گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرد. از لحاظ ارتباطی و خبری، تلویزیون یک وسیله‌ی نوین است که در عین حال تکنیک مختلف رادیو و سینما و روزنامه را در خود جمع کرده است و از آنها بهره‌برداری می‌نماید.^{۲۰}

روز یازدهم مهرماه ۱۳۳۷ هجری شمسی، وقتی که هنوز در نیمی از کشورهای جهان فرستنده تلویزیونی وجود نداشت، و هنگامی که هنوز برخی از دیگر کشورهای آسیایی فاقد تلویزیون بودند و مثلاً هنوز هفت سال مانده بود تا تلویزیون در هند گشایش یابد، اولین فرستنده‌ی تلویزیونی در ایران افتتاح شد (در آن سال فقط ۶۶ کشور در جهان تلویزیون داشتند). تا پیش از آن تاریخ، شروع به کار سایر وسایل ارتباط جمعی در ایران را همیشه دولت به عهده گرفته بود. اولین روزنامه‌ی ایران دولتی بود. اولین سینما را دولت ایجاد کرد و اولین فرستنده‌ی رادیویی نیز کاملاً در اختیار دولت بود. اما روز ۱۱ مهر ۱۳۳۷، برای اولین بار بخش خصوصی ایران بر اساس مصوبه‌ی سه ماه قبل مجلس شورای ملی، نخستین فرستنده‌ی تلویزیونی خصوصی را در تهران به کار انداخت. قدرت آن فقط ۳ کیلو وات بود و فقط در شعاع ۱۷۰ کیلومتری تهران امکان مشاهده‌ی تصاویر سیاه و سفید آن فراهم بود.^{۲۱}

«تلویزیون ایران» عنوان رسمی فرستنده‌ی تلویزیون خصوصی تهران بود و حتی در سال ۱۳۴۵ و در اوایل گشایش تلویزیون ملی ایران از سوی دولت، روزنامه‌ها در چاپ برنامه‌های شبانه‌ی تلویزیون، عنوان «تلویزیون ایران» را برای تلویزیون خصوصی و عنوان «تلویزیون دولتی» را برای تلویزیون ملی ایران به کار می‌بردند.^{۲۲}

تلویزیون تهران به سیستم ۵۲۵ خطی با روزی سه ساعت برنامه آغاز به کار کرد که طی سال‌های بعد به ۶/۵ ساعت برنامه افزایش یافت. در آن سال‌ها، به دلیل نبود امکانات فنی، به ویژه عدم دسترسی به دستگاه‌های ویدئو تپ استودیویی، سوای فیلم‌ها، بقیه‌ی برنامه‌ها به صورت زنده پخش می‌شد و این وضعیت تا ۵ سال ادامه داشت. مجموع کارکنان اولین فرستنده‌ی تلویزیونی در ایران ۶۰ نفر بودند.^{۲۳}

وقتی تلویزیون در ایران مستقر شد، ۲۲ سال از تأسیس اولین فرستنده‌ی تلویزیونی در دنیا گذشته بود. دسترسی جامعه‌ی ایران به وسایل ارتباط

جمعی چاپی (روزنامه) ۳۸۱ سال پس از اروپا به وقوع پیوست. در واقع ایرانی‌های فارسی زبان، هفت نسل بعد از اروپا با روزنامه آشنا شدند، در حالی که دسترسی آنان به تلویزیون فقط ۲۲ سال دیرتر از اروپا انجام شد.^{۲۴} به هنگام ورود تلویزیون به ایران ۸۵/۴ درصد جمعیت کشور بی‌سواد بوده و قادر به خواندن کتاب و روزنامه نبودند.^{۲۵} از سوی دیگر، تحولات اقتصادی ناشی از صدور نفت، برای جامعه‌ی شهرنشین ایرانی، قدرت خریدی را به وجود آورده بود که در مقایسه با بسیاری از کشورهای آسیایی در سطح بالایی بود. درآمد سرانه در ایران در سال ۱۳۴۱ برابر ۲۰۵ دلار، ۹ سال بعد ۴۵۰ دلار و چهار سال بعد به ۱۱۱۰ دلار رسید.^{۲۶} بنابراین انگیزه‌ی لازم برای روی آوری به تلویزیون کاملاً فراهم بود. نتیجه‌ی چنین شرایطی رشد سریع تعداد گیرنده‌های تلویزیونی در کشور بود، طوری که سه سال پس از تأسیس اولین فرستنده‌ی تلویزیونی در ایران، در حالی که برای هر ۱۰۰۰ نفر فقط ۱۵ نسخه روزنامه منتشر می‌شد، تعداد گیرنده‌های تلویزیونی برای هر ۱۰۰۰ نفر به ۵ دستگاه رسید. و در همان سال در کشور ژاپن، برای هر ۱۰۰۰ نفر ۴۱۰ نسخه روزنامه منتشر می‌شد (۸۲ برابر ایران) و ۱۶۰ گیرنده‌ی تلویزیونی وجود داشت (۲۸ برابر ایران)^{۲۷}، رشد سریع مصرف تلویزیون در ایران منتهی به آن شد که تعداد گیرنده‌های تلویزیون نسبت به ۱۰۰۰ نفر در سال ۱۳۷۰ (۱۹۹۱ میلادی) به ۶۳ دستگاه برسد. در حالی که این نسبت‌ها برای کشور ژاپن در سال یاد شده ۶۱۳ دستگاه بود.

در هر حال سال‌هاست که این وسیله ارتباط جمعی بیش از وسایل ارتباط جمعی مکتوب، سهمی از وسایل زندگی ایرانی و ساعات زندگی او را به خود اختصاص داده است و در واقع دستگاه گیرنده‌ی تلویزیون در فرهنگ مادی جامعه ایران به ویژه شهرنشین‌ها نهادینه شده است.

در این جا لازم است ماهواره را با تلویزیون مقایسه نماییم. ابتدا باید تلویزیون را از ۱۷ زاویه مورد بررسی قرار داد و سپس دید که اختراع پخش